

JOSEP Mª LAHOSA. Comissió Tècnica de Seguretat Urbana. Ajuntament de Barcelona

Enquesta anual encarregada per la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana de l'Ajuntament de Barcelona a l'Institut d'Estudis Metropolitans, dirigida pels professors de la Universitat de Barcelona Anna Alabart, Josep Ma. Aragay i Juli Sabaté.

L'enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat ciutadana

L'any 1983 es produí a Barcelona, i arreu de l'Estat, un «episodi d'inseguretat» que no es corresponia amb les dades oficials (estadístiques policials i judicials, activitat dels serveis, etc), les quals, tot i recollir un cert augment de l'activitat delictiva, no podien justificar un increment tant important de la por i de les demandes de control. Es posava de manifest que la por de la gent i l'augment del sentiment col·lectiu d'inseguretat no coincideixen necessàriament amb les dades objectives de la delinqüència.

A finals de 1983 es crea la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana, la qual rep l'encàrrec d'elaborar un sistema de coneixement de la realitat criminològica a la ciutat, que tingui en compte tant els aspectes objectius com els subjectius del fenomen. Com a mètode principal d'aquest sistema s'escull el sistema d'enquesta, que ha de recollir i donar informació sobre els aspectes més «objectius» del fenomen (la victimització) i sobre els «subjectius» (l'opinió sobre la seguretat).

La primera enquesta de Victimitza-

ció i Opinió sobre la seguretat ciutadana a Barcelona es realitza l'any 1984, i referida a dades de l'any anterior, és a dir, 1983. A partir d'aquesta primera enquesta s'han desenvolupat medicions cada any, el que representa que en l'actualitat tenim una sèrie d'informació que abasta una dècada.

Consideracions prèvies

És evident que la validesa o no d'un determinat sistema de recerca i anàlisi d'informació, està més en relació a poder perfilar les pròpies limitacions d'aquest que als resultats obtinguts. En aquest sentit sabem que l'Enquesta tenia limitacions importants, ja que la pròpia definició d'acte delictiu o fet victimitzador varia en relació a quina institució el defineixi.

Així doncs, i com que des de l'Ajuntament el que es volia era trobar respostes, per una banda, a les situacions que generaven en la població un sentiment d'inseguretat i, per l'altra, operar en base al territori, l'enquesta opta per la definició popular del delictes, és a dir, allò que els ciutadans consideren com a fets susceptibles d'incidir en la seva seguretat i en la seva presència en el medi. En aquest sentit l'enquesta, i és una de les seves limitacions, no recull aquells delic-

tes dels quals els ciutadans no són conscients d'ésser víctimes, encara que sovint tinguin conseqüències socials més greus (delictes ecològics, econòmics, etc.).

Una altra de les limitacions és la referida a les possibles agressions que es produeixen en l'entorn familiar, així com els delictes que tenen com a víctimes els menors de 16 anys.

La metodologia, la mostra, el qüestionari i el treball de camp

L'estructura de l'enquesta és eminentment urbana, per tant la metodologia de treball, el disseny de la mostra i l'anàlisi dels resultats han de garantir les diferències territorials, evitant «la fal·làcia ecològica» que representa un tractament universalista de les dades.

La metodologia utilitzada ha estat, fins l'any 1990, l'entrevista en el domicili, a partir d'una mostra aleatòria que assegurí la representativitat suficient per inferir els resultats a la població total de la ciutat. A partir de la medicion referida a dades de 1991 l'entrevista es realitza per telèfon. L'univers és el conjunt de la població més gran de 16 anys.

Pel que fa al disseny i grandària de la mostra, cal tenir en compte que la condició de víctima no és quelcom gene-

ENTREVISTES PER DISTRICTE

C. Vella	Eixample	Sants	Les Corts	Sarrià	Gràcia	Horta	Nou Barris	S.Andreu	S.Martí
397	1202	787	393	649	563	808	827	636	938

ralitzat, que es volen estudiar les tipologies delictives i que l'investigació ha de preveure les diferències territorials. Tenint en compte aquests elements la mostra utilitzada ha estat de 7.200 entrevistes, amb un error màxim de 1,2% en termes de victimització. Pels districtes de la ciutat es treballa amb errors entre el 5,5% (Les Corts) i el 2,8% (L'Eixample). (El marge d'error ha estat calculat per un nivell de significació de $\alpha=0,05$ i per $p=q=0,5$).

El qüestionari està dissenyat pensant en economitza el temps de les entrevistes, és força àgil (agrupa les dades sobre victimització en quatre indicadors de seguretat), està precodificat i les escales que s'utilitzen són d'1 a 9.

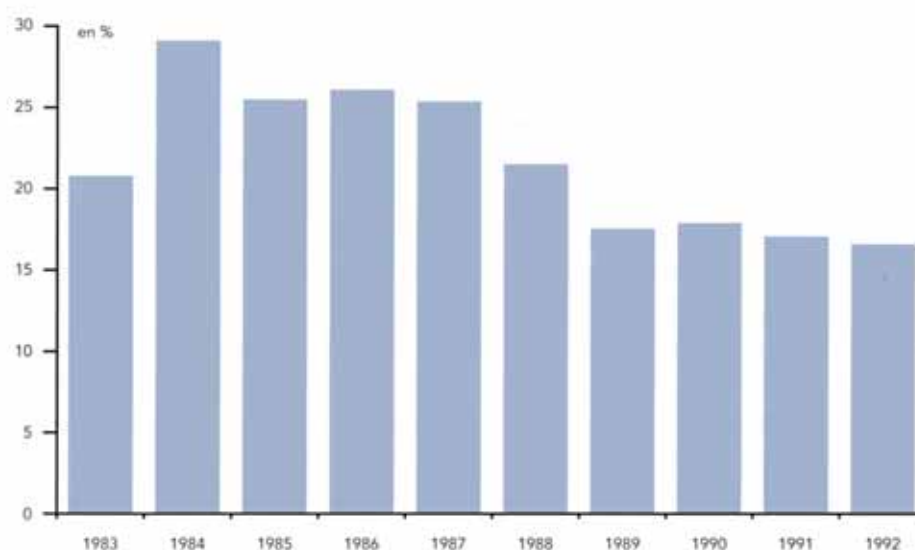
Té dues parts, una que mesura la victimització, que es passa a tota la mostra (7200) i l'altra per l'estudi de l'opinió sobre la seguretat ciutadana que es passa a una part més petita (3.100). Per tal d'optimitzar recursos la resta de segones parts del qüestionari s'utilitzen per desenvolupar altres investigacions col·laterals (1991: Trànsit i actituds dels conductors: 100), (1992: Opinió sobre la seguretat ciutadana: 2.400), Trànsit i actituds dels conductors: 2.400) i Opinió sobre els joves i la seguretat : 2400).

El treball de camp es realitza a partir del 15 de gener, per tal d'evitar l'efecte telescopi dels primers mesos de l'any i la seva durada és de 10 setmanes.

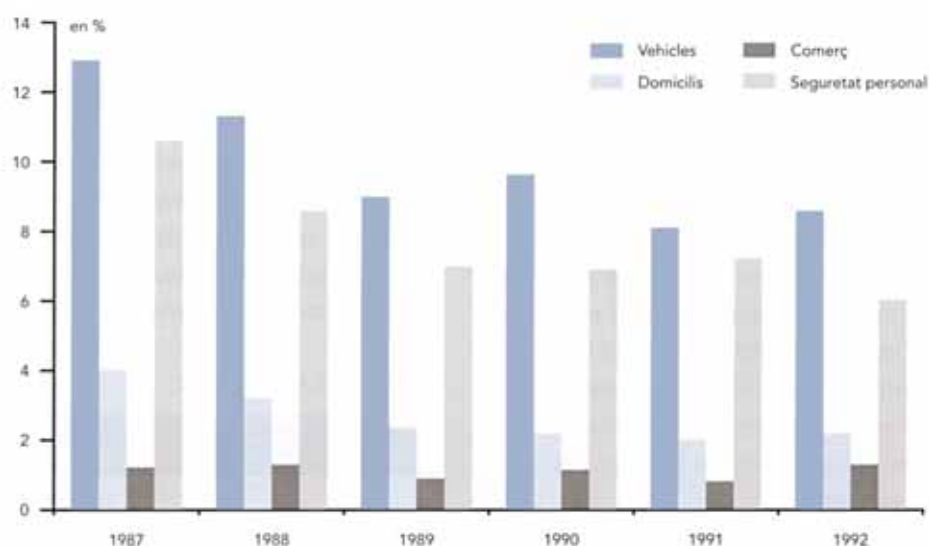
Des de 1989, es desenvolupa la mateixa investigació a nivell de la Mancomunitat de Municipis Metropolitans de Barcelona, amb una mostra de 5.600 entrevistes.

ÍNDEX DE VICTIMITZACIÓ

1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
20,8	29,1	25,5	26,2	25,4	21,6	17,6	18,0	17,1	16,6

ÍNDEX DE VICTIMITZACIÓ DELS QUATRE INDICADORS

Els principals resultats i indicadors de l'enquesta de victimització

L'índex de victimització és el percentatge d'individus que han sofert alguna experiència de victimització, independentment de la tipologia del fet i de les vegades que l'han sofert.

S'agreguen en aquests indicadors els 18 fets delictius més explicats pels entrevistats.

La delinqüència opera com qualsevol activitat econòmica, busca la màxima rendabilitat i els mínims costos, així, les persones més victimitzades són homes

joves amb un nivell de renda mitjà-alt i/o que visquin en un districte central de la ciutat. La centralitat i el nivell de renda són els elements principals de la victimització.

Victimització als districtes. Les rendes altes i la centralitat

Els residents als districtes de Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts-Pedralbes, L'Eixample i Ciutat Vella són els més victimitzats. Com dèiem anteriorment la renda i la centralitat són els dos elements principals de l'activitat delictiva; la renda

per criteris de productivitat i la centralitat per criteris d'oportunitat, de concentració de l'activitat i de cost (més anònim).

L'evolució de la victimització als districtes marca, no obstant, una certa homogeneïtzació en la victimització. Així veiem com l'any 1983 les diferències entre el districte més victimitzat (Sarrià-Sant Gervasi) i el menys (Sants- Montjuïc) era de 21,4 punts, en la medició corresponent a 1992, la diferència entre el més victimitzat (Les Corts- Pedralbes) i el menys (Sant Martí) és de 12,4 punts.

ÍNDEX DE VICTIMITZACIÓ, PER DISTRICTES

DISTRICTES	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Ciutat Vella	19,8	29,0	23,9	29,9	25,9	22,4	19,2	20,2	17,9	16,5
Eixample	23,8	33,3	27,2	31,5	29,1	22,0	18,7	19,6	18,9	17,9
Sants-Montjuïc	11,5	23,8	23,2	27,5	20,8	21,0	16,1	14,3	18,7	15,9
Les Corts	30,3	37,8	32,5	30,4	28,9	25,1	14,9	14,5	23,1	15,7
Sarrià-St. Gervasi	32,9	38,6	36,0	31,1	32,2	29,5	22,3	19,8	23,0	21,3
Gràcia	26,0	29,1	26,5	22,4	23,5	19,2	14,9	18,1	14,4	18,2
Horta-Guinardó	19,3	27,9	24,7	20,9	27,9	20,9	16,6	21,0	14,3	12,3
Nou Barris	19,7	20,5	21,1	23,1	21,9	20,2	18,9	15,7	15,2	16,1
Sant Andreu	17,3	28,0	21,3	21,3	25,3	19,3	19,4	16,1	18,3	17,4
Sant Martí	17,4	27,2	22,8	23,2	20,1	18,3	15,1	18,8	10,7	19,0

	C. Vella	Eixample	Sants	Corts	Sarrià	Gràcia	Horta	Nou Barr.	S. Andre	S. Martí
Victimització	17,9	18,9	18,7	23,1	23,0	14,4	14,3	15,2	18,3	10,7
Localització	25,1	18,4	13,6	19,6	15,5	10,6	9,6	9,7	11,2	7,7

RATIO DE PERILLOSITAT, PER DISTRICTES

C. Vella	Eixample	Sants	Les Corts	Sarrià	Gràcia	Horta	Nou Barris	S.Andreu	S.Marti
1,07	1,27	0,83	1,18	0,80	0,98	0,85	0,82	0,81	0,88

L'índex de localització i la ratio de perillositat

Per tal de poder avançar en el coneixement de la realitat criminològica del territori, s'han anat construint un seguit d'indicadors i ratios, un d'ells és l'índex de localització. Aquest permet, posant en relació les enquestes que es fan amb els fets ocorreguts en un mateix territori, avaluar els fets que hi passen. En aquest sentit podem veure com Ciutat Vella, districte paradigmàtic de les contradiccions urbanes, és l'únic que obté un índex de localització superior al dels seus residents victimitzats.

La ratio de perillositat és un altre dels indicadors construïts per l'equip investigador per poder aproximar-nos a la realitat dels diferents territoris de la ciutat. Aquesta ratio pretén conèixer el nivell de perillositat del territori, i posa en relació el nombre de residents victimitzats (a qualsevol indret) amb el nombre de persones victimitzades en el districte de referència. Es confirma una vegada més la centralitat com element de referència de l'activitat delictiva: L'Eixample té la ratio més alta, seguida de les Corts (en l'actualitat s'està convertint en un districte amb força oferta, especialment econòmica i comercial) i de Ciutat Vella.

La imatge d'alguns territoris

De les dades obtingudes, tant de victimització com d'opinió, es fa palesa una certa estigmatització d'alguns barris de la ciutat, en aquest sentit l'imaginari col·lectiu i la construcció social sobre la perillositat i la por generen imatges distorsionades de la realitat, tant positives com negatives, dels territoris. Així, veiem alguns exemples de les freqüències de victimització i d'esment de perillositat d'alguns barris de la ciutat.

La denúncia a Barcelona

A Barcelona cada vegada més els ciutadans denuncien les seves experiències de victimització, així el 1992 un 43,3% d'aquestes van ésser denunciades.

Què és el que més preocupa de cara a la seguretat personal

Espontàniament el que més preocupa als ciutadans, són la violència, els atracaments i les agressions (clarament allò que fa referència a l'àmbit personal). No obstant, posicionats davant d'un llistat de possibilitats, la situació canvia de forma rellevant, en aquest cas el que més

preocupa són els drogaaddictes (en la pregunta espontània és mencionat solament pel 6,6%).

Quins són els grups que fan més por

La concreció de la por està en relació a la construcció social de la violència irracional. En aquest sentit els grups que fan més por són els drogaaddictes (hi ha la creença popular, reforçada pel discurs oficial i els «mass media», que en situació límit actuen violentament), i els cap rapats.

En el cas dels drogaaddictes, més de la meitat dels entrevistats han afirmat tenir-ne en el seu barri i la por que fan s'ha avaluat en un 6,59 (en una escala d'1 a 9)

L'altre grup que s'avalua com el que fa més por, és els caps rapats. Tot i que els ciutadans manifesten que se situen en el 25% del territori, la meitat que els drogaaddictes, l'avaluació del nivell de perillositat arriba al 6,30 punts, o sigui 29 centèsimes menys que els drogaaddictes.

Els altres grups, sembla que fan poca por, i les respectives avaluacions no arriben als 4 punts. En aquest cas hauríem d'anar a veure les avaluacions per districte per poder trobar una puntuació superior al 4. A Ciutat Vella la por als margrebins (4,36); a Sants-Montjuïc, Sarrià, Gràcia i Sant Martí a la prostitució (4,73 - 5,44 - 4,17 - 4,17) i a Sarrià també els gitanos (4,13).

FREQÜÈNCIA DE VICTIMITZACIÓ I ESMENT DE PERILLOSITAT

	% de fets	% esments		% de fets	% esments
Sant Gervasi	8,69	0,77	Raval	3,02	11,54
Esquerra de l'Eixample	8,10	0,69	Rambles	1,93	6,30
Les Corts	6,77	0,54	Barri Xinès	0,25	4,57
Sants	6,64	0,89	El Carmel	0,36	3,92
Gràcia	6,28	2,53	Verneda	1,21	3,47
Casc Antic	1,57	19,58	Trinitat Vella	0,36	2,75
La Mina	0,12	12,16			

Dades 1991

ÍNDEX DE DENÚNCIA

1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
38,0	27,7	27,8	26,1	28,7	33,8	37,0	39,7	37,0	43,3

Dades 1991

PREOCUPACIONS DELS CIUTADANS

Espontànies	%	Suggestides	1 a 9
La violència, atracaments i agressions	53,2	Robatoris, atracaments i agressions	7,70
Els robatoris	14,9		
La inseguretat ciutadana	13,6		
Les drogues	6,6	Els drogaaddictes	7,84
Els accidents	3,0	Accidents de circulació	6,62
El terrorisme	2,8		
L'atur	0,9	Quedar-se sense feina	6,17
El cost de la vida	0,7	L'augment del cost de la vida	7,69
		Contaminació a la ciutat	7,39
		Assistència mèdica	6,88

PERCEPCIÓ DE LA PRESENCIA I LA PERILLOSITAT, PER GRUPS

Grups	% Presència al barri	Avaluació de la perillositat
Drogaaddictes	52,3	6,59
Caps rapats	26,4	6,30
Prostitució	9,4	3,62
Gitanos	25,6	3,61
Magrebins	17,7	3,36
Sudamericans	14,2	2,88
Negres	20,5	2,49
Captaires i rodavons	39,7	2,29

Quines són les causes de la delinqüència, segons els ciutadans

Les respostes dels ciutadans mostren una certa ambivalència entre la recerca de culpables a la situació de la delinqüència i la comprensió dels problemes estructurals que afecten el problema. En aquest sentit, si veiem l'avaluació que fan de les causes de la delinqüència veiem com aquests dos tipus de respostes s'alternen entre les mesures punitivo-repressores i les de caràcter preventiu.

Si analitzem aquestes respostes per Districtes podem apreciar com Ciutat Vella avalua totes les causes per sobre la mitjana de la ciutat; s'aprecia també com els districtes de rendes altes prioritzen més en les qüestions estructurals, potser perquè el problema el veuen com a més llunyà, en especial pel que fa a ser productors de delinqüència. En canvi, si veiem els districtes de rendes més baixes podem apreciar com els problemes són vistos més des de la perspectiva punitiva, també es la població a la qual arriba més fàcilment el discurs i els missatges de control.

Les mesures per solucionar la delinqüència, segons els ciutadans

Si en la identificació de les causes existia l'ambivalència entre postures punitives i estructurals, és lògic que en l'opinió sobre les mesures es continuï produint, encara que en aquest cas les mesures més preventives tenen un

OPINIÓ SOBRE LES CAUSES DE LA DELINQUÈNCIA

Causa	Mitjana
Consum de drogues	8,54
Manca d'educació	7,49
Ineficàcia de les lleis i la justícia	7,40
Atur	7,30
Manca de preocupació dels poders públics	7,07
Estructures socials injustes	6,99
Augment dels preus	6,21
Ineficàcia de la policia	6,09

OPINIÓ SOBRE LES MESURES PER SOLUCIONAR LA DELINQUÈNCIA

Mesura	Avaluació
Perseguir els traficants de droga	8,64
Incrementar la vigilància nocturna zones conflictives	8,07
Incrementar centres assistència víctimes	8,04
Programes ajut i rehabilitació drogaaddictes	8,00
Programes de reinserció de delinqüents	7,67
Que la justícia actui amb més rigor i duresa	7,66
Penalitzar el consum de drogues	7,09
Augmentar la il·luminació dels carrers	6,59
Incrementar el nombre de policies	5,77

caràcter netament instrumental de reducció de la delinqüència.

Si anem a l'anàlisi de les respostes per districtes, veiem com a Ciutat Vella es dona força importància a l'augment de la vigilància nocturna, a l'ajut a les víctimes i a la penalització del consum de drogues. Els districtes centrals homo-

geneïtzen la seva demanda de més efectius policials, mentre en els districtes perifèrics de la ciutat es demana més duresa i rigor en la justícia. 🔑